

Pracovní list – Jazykové prostředky

Přehled pojmů

Pojem	Charakteristika
Alegorie	Skrytý význam, obrazné vyjádření abstraktního pojmu
Aliterace	Opakování stejných hlásek na začátku slov
Anafora	Opakování slov na začátku veršů nebo vět
Apostrofa	Oslovení nepřítomné osoby nebo neživé věci
Dysfemismus	Zhrubělé nebo urážlivé pojmenování
Elipsa	Vynechání slova, které je domyšleno
Epifora	Opakování slov na konci veršů nebo vět
Epizeuxis	Bezprostřední opakování téhož slova
Eufemismus	Zjemnělé vyjádření nepříjemné skutečnosti
Gradace	Stupňování významu
Hyperbola	Záměrné zveličení
Inverze	Obrácený slovosled
Metafora	Přenesení významu na základě podobnosti
Metonymie	Přenesení významu na základě věcné souvislosti
Oxymóron	Spojení protikladných významů
Personifikace	Zosobnění – lidské vlastnosti neživým věcem
Přirovnání	Porovnání pomocí ‚jako‘, ‚jak‘
Řečnická otázka	Otázka, na kterou neočekáváme odpověď
Symbol	Znak zastupující jiný (často abstraktní) význam
Synekdocha	Část označuje celek nebo celek částí

Úkol: Přiřaď ke každému příkladu odpovídající pojem

1. Spěchej, spechej, ať to stihneme!

Odpověď: _____

2. Dítě, unavené a tiché, spalo.

Odpověď: _____

3. Ó, přírodo, proč jsi tak krutá?

Odpověď: _____

4. Stromy si šeptaly ve větru.

Odpověď: _____

5. Zemřel → Odešel navždy.

Odpověď: _____

6. Zemřel → Chcípnul.

Odpověď: _____

7. Nepřišla ani noha.

Odpověď: _____

8. Čekal jsem na tebe celou věčnost!

Odpověď: _____

9. Mrtvé ticho mě děsilo.

Odpověď: _____

10. Šel, kráčel, pospíchal.

Odpověď: _____

11. On přišel první, já druhý.

Odpověď: _____

12. Zvířecí farma jako obraz totalitního státu.

Odpověď: _____

13. Kde jsi byl tak dlouho?!

Odpověď: _____

14. Pojd', pojd', už je čas.

Odpověď: _____

15. Srdce mu bušilo jako zvon.

Odpověď: _____

16. Zamkl dveře a běžel, běžel, běžel...

Odpověď: _____

17. Já věřím ve spravedlnost. Já věřím v dobro.

Odpověď: _____

18. Petr potkal Pavla pod plotem.

Odpověď: _____

19. V srdci mém je klid.

Odpověď: _____

20. Četl Kafku celý večer.

Odpověď: _____

21. Krev stékala po kameni – kámen zrudl studem.

Odpověď: _____

22. „Čas jsou peníze,“ říkával děda.

Odpověď: _____

23. Kráčel, běžel, letěl!

Odpověď: _____

24. Hlína ho objala do svého chladného náručí.

Odpověď: _____

25. Země, má matko, proč mlčíš?

Odpověď: _____

26. Odešla tiše, navždy.

Odpověď: _____

27. Ticho křičelo do noci.

Odpověď: _____

28. Ani střecha se neukázala.

Odpověď: _____

Klíč – správné odpovědi

1. **Srdce mu bušilo jako zvon.**
→ **Přirovnání** – výrazná podobnost pomocí „jako“.
2. **Zemřel → Odešel navždy.**
→ **Eufemismus** – zjemnělé vyjádření smrti.
3. **Zemřel → Chcípnul.**
→ **Dysfemismus** – hrubé a urážlivé pojmenování smrti.
4. **On přišel první, já druhý.**
→ **Elipsa** – vynechané sloveso „jsem“, které si domyslíme.
5. **Já věřím ve spravedlnost. Já věřím v dobro.**
→ **Anafora** – opakování na začátku vět: „Já věřím“.
6. **Kde jsi byl tak dlouho?!**
→ **Řečnická otázka** – otázka položená bez očekávání odpovědi.
7. **Stromy si šeptaly ve větru.**
→ **Personifikace** – stromy mají lidskou vlastnost: šeptání.
8. **Čekal jsem na tebe celou věčnost!**
→ **Hyperbola** – zveličení délky čekání.
9. **Pojď, pojd', už je čas.**
→ **Epizeuxis** – opakování stejného slova těsně za sebou: „pojd'“.
10. **Petr potkal Pavla pod plotem.**
→ **Aliterace** – opakování hlásky „p“ na začátku slov.
11. **Nepřišla ani noha.**
→ **Synekdoha** – část těla (noha) označuje celý celek (člověka).
12. **Četl Kafku celý večer.**
→ **Metonymie** – autor Kafka nahrazuje jeho dílo.
13. **Mrtvé ticho mě děsilo.**
→ **Oxymóron** – spojení protikladů: „mrtvé“ a „ticho“.
14. **Zvířecí farma jako obraz totalitního státu.**
→ **Alegorie** – celý příběh má skrytý (politický) význam.
15. **Viděl jsem světlo. Světlo, které pohltilo vše.**
→ **Epanostrofa** – opakování slova na konci a začátku sousedních vět: „světlo“.

16. Spěchej, spěchej, ať to stihneme!

→ **Epizeuxis** – bezprostřední opakování slova: „spěchej“.

17. Ó, přírodo, proč jsi tak krutá?

→ **Apostrofa** – oslovení nepřítomné nebo neživé entity (příroda).

18. Zamkl dveře a běžel, běžel, běžel...

→ **Epizeuxis** – několikanásobné opakování téhož slova.

19. Šel, kráčel, pospíchal.

→ **Gradace** – stupňování významu i intenzity.

20. V srdci mém je klid.

→ **Inverze** – obrácený slovosled (běžně: „V mém srdci“).

21. Krev stékala po kameni – kámen zrudl studem.

→ **Personifikace** – kámen dostává lidskou vlastnost: stud.

22. „Čas jsou peníze,“ říkával děda.

→ **Metafora** – přenesený význam na základě podobnosti (čas = cennost).

23. Kráčel, běžel, letěl!

→ **Gradace** – stupňování rychlosti pohybu.

24. Hlína ho objala do svého chladného náručí.

→ **Personifikace** – hlína má lidskou činnost: objímá.

25. Země, má matko, proč mlčíš?

→ **Apostrofa** – oslovení neživé entity (země).

26. Odešla tiše, navždy.

→ **Eufemismus** – jemné vyjádření smrti.

27. Ticho křičelo do noci.

→ **Oxymóron** – spojení protikladů: ticho a křik.

28. Ani střecha se neukázala.

→ **Synekdocha** – část (střecha) označuje celek (dům, lidé).